

5589
XIII S.

2A 9608

4649

SZCZAWNICA

ZAKŁAD ZDROJOWO-KĄPIELOWY I KLIMATYCZNY.

Sprawozdanie z roku 1891

przez

Dra Władysława Ściborowskiego

Lekarza zakładowego.

W KRAKOWIE,
W DRUKARNI «CZASU» FR. KLUCZYCKIEGO I SP.
pod zarządem Józefa Łakocińskiego.

1892.

416419

SZCZAWNICA

ZAKŁAD ZDROJOWO-KĄPIELOWY I KLIMATYCZNY.

Sprawozdanie z roku 1891

przez

Dra Władysława Ściborowskiego

Lekarza zakładowego.

WYDZIAŁ
BIBLIOTEKI POLSKIEJ
WE WIEDNIE

5589

XIII

W KRAKOWIE,

W DRUKARNI «CZASU» FR. KLUCZYCKIEGO I SP.

pod zarządem Józefa Łakocińskiego.

1892.

Bz 6591
757640 II

A 9608

21-

Szczawnica, w której znajduje się zakład zdrojowo-kapielowy i klimatyczny, jako zdrojowisko znaną jest od lat przeszło sześćdziesięciu, liczniej jednak odwiedzana bywa dopiero od lat trzydziestu kilku, to jest od czasów ś. p. Prof. Dra Dietla, gorliwego protektora zdrojowisk krajowych. Szczawnica leży w Galicyi zachodniej w powiecie nowotarskim pod $49^{\circ} 25'$ północnej szerokości a $38^{\circ} 9'$ długości geograficznej, około 500 metrów wzniesiona nad poziom morza; (zakład na Miedziusiu 460 m., kościół parafialny 470 m., zakład górny 515 metrów.)

Zakład zdrojowy znajduje się w dolinie otoczonej wyniosłemi górami, wstrzymującemi działanie wiatrów, powietrze jest czyste, orzeźwiające, podobne do powietrza okolic podalpejskich, zalecanych na miejsce pobytu dla osób osłabionych. Najbliższe miasteczko Krościenko położone nad Dunajcem, siedziba sądu powiatowego, oddalone jest o 5 kilometrów, miasto powiatowe Nowy-Targ oddalone o 42 kilometry, a najbliższa stacya kolei żelaznej Nowy-Sącz, o 41 kilometrów.

Koleją żelazną z Krakowa można jechać: albo na Tarnów, Grybów i Nowy-Sącz, albo przez Kalwaryą, Suchą do Chabówki; ztamtąd albo dalej koleją żelazną na Limanową i Nowy-Sącz do Starego-Sącza, albo końmi przez Nowy-Targ i Czorsztyn. Ze Starego-Sącza w 5—6 godzin końmi wybornym gościńcem przez Łącko na miejsce. Ze Lwowa albo dawną koleją Karola Lu-

dwika na Tarnów, albo też koleją państwową na Zagórz, Grybów do Starego-Sącza. Z Węgier koleją tarnowsko-lełuchowską z Orla do Starego-Sącza. Gotowy jest już plan drogi z Piwnicznej do Szczawnicy, który jeżeli przyjdzie do skutku, od stacyi kolei żelaznej w Piwnicznej kołmi będzie niespełna 20 kilometrów do Szczawnicy, które w ciągu 2 godzin przebyć będzie można; rozchodzi się jednak o fundusz na pokrycie znacznych kosztów (do 200.000 złr.), których urządzenie tej drogi wymaga.

Co się tyczy stosunków klimatycznych Szczawnicy, wskazówką są wyniki spostrzeżeń meteorologicznych, od kilku lat robionych z całą ścisłością, podług wskazówek Obserwatorium astronomicznego w Krakowie, przez ogrodnika miejscowego p. Wojciecha Wojakowskiego; nietylko podczas pory zdrojowej, ale przez cały rok trzy razy dziennie, w godzinach oznaczonych. Wypadki spostrzeżeń całorocznych z każdego dnia osobno, zamieszczanemi bywają w sprawozdaniach komisyi fizyograficznej Akademii Umiejętności w Krakowie, tutaj zaś podajemy wypadki spostrzeżeń robionych podczas pory zdrojowej r. 1891 (od 21 Maja do 20 Września), obliczone w pentadach czyli okresach pięciodniowych.

(Zobacz *Tablicę na str. 6*).

Ze spostrzeżeń poniżej przytoczonych widzimy że:

Ciepłota najwyższa była w d. 1 i 2 Lipca $+ 30^{\circ}0$, najniższa d. 12 Czerwca i 11 Września $+ 4^{\circ}0$ C., różnica ciepłoty najwyższej od najniższej 26° C. (bezpośrednio przed rozpoczęciem pory zdrojowej w nocy z 19 na 20 Maja była ciepłota $+ 0^{\circ}0$ C).

Średnia ciepłota miesięczna była: w ostatnich 11 dniach Maja $+ 16^{\circ}0$, w Czerwcu $+ 14^{\circ}0$, w Lipcu $+ 16^{\circ}9$,

w Sierpniu $+ 15.8^{\circ}$, we Wrześniu (1—20) $+ 14.5^{\circ}$. Średnia ciepłota czterech miesięcy $+ 15.6^{\circ}$. W porównaniu z rokiem poprzednim 1890 średnia ciepłota z całej pory zdrojowej była o 0.8° C. wyższą (wyższa w Maju o 1.8° , w Czerwcu o 0.8° , w Lipcu o 1.5° , we Wrześniu o 3.2° , niższą zaś była w Sierpniu o 2.8°).

Stan barometru najwyższy był 323.5 l. p. dnia 10 Września, najniższy 315.7 l. p. d. 23 Sierpnia, różnica 7.8 l. p. Średni stan barometru z czterech miesięcy 319.9 l. p. (o 0.4 l. p. więcej niż w r. 1890).

Dni deszczowych było 69: 7 w Maju (21—31), 23 w Czerwcu, 17 w Lipcu, 16 w Sierpniu, 6 we Wrześniu (1—20), o 5 dni więcej niżli w r. 1890. *Ilość opadu* najwyższa była d. 13 Lipca 34.6 mm., w ogóle przez 4 miesiące spadło deszczu 438.9 mm. (dziennie w przecięciu 3.5 mm.).

Zachmurzenie nieba w przecięciu 6.5 o 0.6 większe niż w r. 1890.

Ze spostrzeżeń tych wynika: że lato w r. 1891 było przeważnie, zwłaszcza od początku pory zdrojowej do końca Lipca słotne i niepogodne, lubo nie zimne. W Sierpniu pomimo 16 dni deszczowych, opad był bardzo mały, wynosił bowiem zaledwie 52.1 mm, pora czasu była niegorąca i przyjemna; zimna dokuczliwego w Czerwcu wcale nie bywało, a Wrzesień był śliczny, pogodny i ciepły.

SPOSTRZEŻENIA METEOROLOGICZNE

od 21 Maja do 20 Września 1891 roku.

		Ciepłota podług Celsjusza						Stan barom. linij parysk. z tego dnia w przeliczeniu	Opad		Zachmurze- nie nieba.
max.	min.	o godzinie			śred. dzien.	dni deszcz.	Ilość opadu				
		6 r.	1 pp.	9 w.							
Maj											
21—25	26.0	9.5	13.0	23.0	16.8	17.6	318.1	3	6.7	6.1	
26—31	22.0	8.0	12.4	17.9	13.5	14.6	318.3	4	22.5	9.1	
z 11 dni											
	26.0	8.0	12.7	20.2	15.0	16.0	318.2	7	29.2	7.8	
Czerwiec											
1—5	22.5	7.5	11.4	16.6	12.1	13.3	318.5	3	8.1	7.3	
6—10	27.0	11.5	13.6	19.6	16.3	16.5	319.2	4	35.0	6.7	
11—15	18.5	4.0	8.9	12.8	9.6	10.4	319.2	5	38.1	9.3	
16—20	19.0	4.5	9.4	13.6	10.0	11.0	320.9	5	34.7	8.0	
21—25	25.0	9.5	12.4	19.1	14.6	15.3	320.5	4	44.8	6.3	
26—30	27.5	8.5	13.8	21.0	16.0	17.4	320.4	2	7.1	4.5	
z miesiąca											
	27.5	4.0	11.6	17.1	13.2	14.0	319.8	23	167.8	7.0	
Lipiec											
1—5	30.0	11.5	17.9	24.7	19.6	20.7	320.1	2	10.0	6.1	
6—10	23.0	11.5	14.8	18.0	13.4	15.4	318.6	3	19.7	7.5	
11—15	21.5	8.5	12.4	16.8	13.7	14.3	319.4	5	44.2	9.3	
16—20	28.0	11.5	15.0	24.3	16.9	18.7	320.4	1	0.4	8.7	
21—25	26.0	12.5	15.7	19.8	16.0	17.8	320.3	3	33.7	6.5	
26—31	22.0	9.0	14.0	19.3	17.5	18.5	319.2	3	32.2	4.2	
z miesiąca											
	30.0	8.5	14.6	20.4	15.7	16.9	319.7	17	140.2	7.5	
Sierpień											
1—5	24.5	12.0	13.4	21.5	15.6	16.9	319.7	2	6.1	5.7	
6—10	24.5	5.0	11.8	18.2	12.5	14.2	320.0	2	11.5	5.0	
11—15	25.0	11.0	14.1	21.4	15.2	16.9	320.1	5	18.4	8.0	
16—20	24.5	8.0	11.2	20.5	14.4	15.4	319.1	2	13.1	6.1	
21—25	23.0	10.5	13.2	19.4	14.0	15.5	318.6	3	11.7	6.1	
26—31	27.0	6.5	12.1	22.6	16.2	17.0	321.0	2	1.3	3.8	
z miesiąca											
	27.0	5.0	12.6	20.7	14.7	15.8	319.8	16	52.1	5.7	
Wrzesień											
1—5	26.0	10.5	14.2	24.6	17.3	18.7	321.3	2	16.2	3.5	
6—10	18.3	4.5	16.0	18.0	15.3	12.5	321.6	2	23.1	6.0	
11—15	22.3	4.0	8.1	20.2	12.1	13.5	321.2	0	0.0	2.3	
16—20	22.2	6.5	10.1	19.9	13.0	14.5	321.4	2	10.3	7.2	
z 20 dni											
	26.0	4.0	13.1	19.9	13.0	14.5	321.6	6	49.6	4.7	
z 4 miesięcy											
	30.0	4.0	12.8	19.7	14.6	15.6	319.9	69	438.9	6.5	

Skład chemiczny wody z sześciu źródeł podług ostatnich rozbiórów Prof. Dra Stopczańskiego i Prof. Dra Radziszewskiego, oraz ciepłota i ciężar gatunkowy wody są następujące.

SKŁAD CHEMICZNY WODY

źródeł szczawnickich w 10.000 części,

Podług rozbioru Prof. Dr. STOPCZAŃSKIEGO.

(W. zdr. Wandy podług rozbioru Prof. Dr. RADZISZEWSKIEGO).

	Zród Józefiny	Zród Szczepana	Zród Waleryi
Chlorku potassu	0,880632	0,703348	0,820408
Chlorku sodu	31,915468	19,665358	19,448044
Jodku sodu	0,012432	0,014676	0,006682
Bromku sodu	0,047040	0,028846	0,033217
Siarkanu sodowego	0,246646	0,082827	0,057462
Węglanu sodowego	32,600707	21,443764	20,228723
„ litowego	0,022750	ślad	0,057503
„ wapniowego	5,390806	5,422936	5,614285
„ magnezowego	3,047384	2,182207	2,702827
„ żelazawego	0,093724	0,078948	0,142000
Kwasu krzemowego	0,229270	0,196702	2,240284
Istót organicznych	1,381499	1,023931	1,123133
Ogółem części stałych	75,268358	51,843543	50,474765
Kw. węgl. łącz. z węglanami	17,242428	12,240992	12,109822
Kw. węglowy istotnie wolny	17,267686	20,775467	12,523655
Azot	0,121172	0,042721	0,083646
Ogółem części składowych	109,899644	84,902723	75,206688
Ciepłota wody	1,007738	1,005406	1,005397
	10.4° C.	9.2° C.	11.1° C.
	Zród Magdaleny	Zród Szymona	Zród Wandy p. Radzisz.
Chlorku potassu	0,915404	0,426503	2,783025
Chlorku sodu	46,157427	8,364660	28,019150
Chlorku litu	—	—	0,365100
Jodku potassu	—	—	0,026235
Jodku sodu	0,016162	0,006938	—
Bromku potassu	—	—	0,036991
Bromku sodu	0,085020	0,021932	—
Siarkanu sodowego	0,227520	0,079180	0,088978
Węglanu sodowego	42,224969	7,774353	39,019112
„ litowego	ślad	0,085650	—
„ wapniowego	4,221985	4,478854	4,798084
„ magnezowego	3,582776	0,937637	2,928708
„ żelazawego	0,057242	0,189198	0,253791
Krzemianu sodowego	—	—	0,750279
Kwasu krzemowego	0,201423	0,292588	—
Istót organicznych	2,715316	0,752316	2,062554
Ogółem części stałych	100,405244	23,459809	82,101296
Kw. węgl. łącz. z węglanami	20,919073	5,739507	19,943384
Kw. węglowy istotnie wolny	14,024754	18,869953	12,542290
Azot	0,465175	0,475896	—
Ogółem części składowych	134,814246	48,545165	114,586970
Ciepłota wody	1,018266	1,002682	1,007967
	11.4° C.	10.8° C.	11.8° C.

Do środków leczniczych należą:

Przedewszystkiem *Klimat czyli powietrze górskie*, któremu przeważnie przypisać należy pożądane skutki, jakich większa część osób przepędzających porę zdrową w Szczawnicy doznaje. Klimat szczawnicki posiada wszelkie cechy klimatu podalpejskiego, zwłaszcza odznacza się czystością i nadzwyczajną świeżością powietrza, jaką się czuje przy oddechaniu, do czego przyczyniają się wyziewy balsamiczne drzew i krzewów szpilkowych, corocznie w znacznej ilości sadzonych, dla wynagrodzenia braku większego lasu szpilkowego w najbliższem otoczeniu zakładu.

Woda sześciu źródeł szczawnickich, którą podług załączonej tabeli rozbioru chemicznego można zaliczyć: Wodę źródeł Józefiny i Szczepana do silnych szczaw sodowo-solnych (jest najsilniejszą ze wszystkich znanych i powszechnie używanych wód tego rodzaju w Europie środkowej). Wodę źródeł Magdaleny i Wandy do silnych szczaw sodowo-solnych, siarkan sodowy, oraz brom i jod w swym składzie zawierających. Wodę źródeł Walerji do szczaw sodowo-solnych. Wodę źródła Szymona do szczaw sodowo-żelazistych. O wodzie źródła Jana na ostatku odkrytym, niedawno urządzonym, lecz dotychczas jeszcze dokładnie nie analizowanym, na teraz wstrzymujemy się od bliższego określenia.

Z przetworów z wód mineralnych wyrabianych wymieniamy *sól szczawnicką* używaną jako dodatek do kąpieli, oraz *pastylki* z tejże wyrabiane. Jedno i drugie nie wiele używane; sól z powodu że otrzymywanie jej dużo kosztuje, zatem dość drogo sprzedawaną być musi; pastylki zaś z powodu, że łatwo wilgną.

Mleko krowie świeże i wystaje, prosto od krowy i zbierane, słodkie i kwaśne, mleko kozie świeżo wydobre, serwatka owcza czyli żentycy, kumys i kefir,

zwłaszcza ostatni w znacznej ilości bardzo dobrze wyrabiany przez p. Emila Szameitą Mag. Far. i przez cały dzień prawie wydawany, większemi lub mniejszemi kubkami w żentycarni znajdującej się zaraz około źródeł Józefiny i Szczepana. Żętyca ciepła po większej części bywa używana jako dodatek do wody miejscowej.

Wody mineralne zamiejscowe najwięcej używane, zawsze p. Szameit ma na składzie, inne zaś mniej używane na żądanie gości w ciągu paru dni sprowadza.

Apteka zaopatrzona we wszelkie leki przepisane farmakopeą krajową, oraz inne środki używane w Szczawnicy, jak: sól karlsbadzką, sól franzensbadzką do kąpieeli, wyciąg mięsny Liebiga, kołaczyki z lekami różnemi wyrobu aptekarza Wiszniewskiego z Krakowa, nowsze środki lecznicze, oraz niektóre leki patentowane znanego składu chemicznego, zwłaszcza w kraju wyrabiane i polecane przez Komisję przemysłową krakowskiego Towarzystwa lekarskiego, wreszcie najczęściej używane środki opatrunkowe i narzędzia lekarskie jak termometry, irygatory, klizopompy, wzierniki itd. Aptekę utrzymuje od lat dziesięciu przeszło p. Karol Jezierski Mag. Farm. W pobliskim Krościenku również jest apteka utrzymywana przez Mag. Farm. p. Kaczyńskiego.

Wziewania i wdechania z wody źródeł miejscowych czystej lub z dodatkami leków, oraz powietrza zgęszczonego lub rozrzedzonego za pomocą przyrządu Waldenbura, dotychczas przyrządzał p. Szameit. Przed dwoma laty stanął osobny *Zakład inhalacyjny* założony przez ś. p. Dra Janochę z Rzeszowa, który dokładnie z urządzeniem tego rodzaju zakładu w Gleichenbergu obeznany, na wzór tegoż urządził w domu pod Bogarodnicą zakład mieszczący: wzięwalnię powietrza nasyconego wyziewami balsamicznymi z igieł świerkowych, wdychalnię wody zgęszczonej złożoną z 12 gabinecików

oraz wdychałnię leków rozpylonych za pomocą właściwych przyrządów. Zakład ten ze wszech miar odpowiadający wymaganiom naukowym i nieustępujący w niczem tego rodzaju zakładom zagranicznym, prowadzony przez rodzinę zmarłego kolegi pod kierunkiem Dra L. Gluzińskiego, a nadzorem lekarza zakładowego, w roku przeszłym cieszył się znacznem powodzeniem.

Kąpiele wanienne ciepłe i letnie z wody źródła Szymona i borowinowe w łazienkach na Miedziusiu, kąpiele z wody zwyczajnej i parowe, oraz natryski wszelkiego rodzaju, spadowe, deszczowe, kropliste i strumieniowe, wstępujące, boczne, z wody ciepłej i zimnej w zakładzie wodoleczniczym, który w r. z. zostawał pod kierunkiem właściciela zakładu Dra Kołaczkowskiego; wreszcie kąpiele rzeczne w Dunajcu i bliższym zakładu Ruskim Potoku zwanym inaczej Grajcarem.

Tutaj nadmienić wypada, że Dr Med. Józef Kołaczkowski z Nowego-Sącza, z końcem r. 1888 nabywszy prawa 20-letniej dzierżawy zakładu na Miedziusiu, nie szczędził kosztów, aby tak łazienki obok źródła Szymona, jak zwłaszcza zakład wodoleczniczy urządzić odpowiednio do dzisiejszych wymagań nauki. Zapoznawszy się dokładnie z dobrze urządzonemi tego rodzaju zakładami zagranicznymi, w zakładzie szczawnickim zaprowadził wszelkie urządzenia gdzieindziej używane tak do wszelkiego rodzaju kąpiele, jakoteż przyrządy elektro-galwaniczne, do ćwiczeń gimnastycznych i t. d.

Co do rozsyłki *wód mineralnych*, ta zostaje pod kierunkiem znanej firmy H. Mattoniego i Spółki w Wiedniu (Maximilianstr. 5), lecz skład główny jest u p. H. Zöllnera pocztmistrza w Starym-Sączu, w Krakowie zaś w aptece pod gwiazdą p. Wiszniewskiego, u J. Wentzla i J. Goldwassera, w Tarnowie u J. Trauna, we Lwowie u W. Goldbauma i E. Mendrochowicza, w Warszawie w apte-

kach T. Heinricha, H. Kucharzewskiego, suce. K. Lilpola i Trentlera, oraz u L. Ziemińskiego. Otrzymać można wodę napisawszy wprost do jednego z miejsc wyżej wymienionych, albo do Zarządu zakładu zdrojowego w Szczawnicy (zakład górny na ręce Wgo Jana Zielonki, rządcy Zakładu, zakład kąpielowy na Miedziusiu na ręce Dra J. Kołaczkowskiego).

Prócz piszącego niniejsze sprawozdanie lekarza zakładowego, siedmiu lekarzy zdrojowych corocznie od dłuższego czasu porę zdrojową przepędzających w Szczawnicy, udzielało chorym rady lekarskiej, a mianowicie: Dr. Józef Dąbowski z Krakowa, Dr. Lesław Głubiński ze Lwowa, Dr. Rudolf Hammerschlag, w zimie zamieszkały w pobliżkiem Krościenku, Dr. Józef Kołaczkowski, właściciel zakładu wodoleczniczego, a czasowo i całego zakładu na Miedziusiu z Nowego-Sącza, Dr. Kazimierz Kruszyński ze Lwowa, Dr. Zdzisław Nieszkowski z Warszawy i Dr. Tomasz Zaremba z Krakowa; nie licząc kilku lekarzy, którzy przybywszy dla leczenia się własnego lub członków swej rodziny, chorym udzielali rady lekarskiej.

Choroby, w których woda szczawnicka bywa zalecaną ze skutkiem pomyślnym, są następujące:

1. Choroby narzędzi oddychania:

- a) długotrwałe nieżyty (katary) krtani i tchawicy.
- b) długotrwałe nieżyty oskrzelowe wszelkiego rodzaju.
- c) rozedma płuc i dychawica (asthma).
- d) poczynająca się gruźlica i suchoty płucne.
- e) długotrwałe zapalenie płuc.
- f) wysięki opłucnej.

2. Choroby narzędzi trawienia:

- a) rozmaite postacie upośledzonego trawienia zwłaszcza cechujące się nadmiernem wytwarzaniem kwasów.

- b) przewlekłe nieżyty żołądka i jelit z wątpliwością tych narządzi.
- c) przekrwienie wątroby.
- d) nieżyty przewodów żółciowych i połączona z nimi żółtaczka.

3. Choroby dróg moczowych:

- a) cierpienia nerwowe pęcherza, wskutek kwaśnego moczu.
- b) przewlekłe nieżyty pęcherza moczowego.
- c) zwiększone wydzielanie z moczem kwasu moczowego, oraz następstwa tegoż, odchodzenie piasku i t. d.

4. Choroby narządzi płciowych:

- a) skąpe lub utrudnione czyszczenia miesięczne.
- b) nieżyty maciczne i pochwowe (białe upławy), przewlekłe zapalenie macicy, oraz towarzyszące tymże objawy chorobowe.

5. Ogólne zboczenia odżywienia:

- a) zolży czyli skrofuły.
- b) blednica i jej następstwa.
- c) niedokrewność.
- d) pozimnicze obrzmienia śledziony.

Prócz tego wody szczawnickie używanemi bywają z dobrym skutkiem w długotrwałych nieżytach gardzieli, w cierpieniach nerwowych żołądka, w stłuszczeniu wątroby z ogólną otyłością, w kamieniach żółciowych, w zboczeniu krążenia krwi w układzie naczyniowym jamy brzusznej, przy tak zwanych cierpieniach hemoidalnych i t. d.

W ciągu pory zdrojowej roku 1890 od d. 20 Maja do 20 Września przybyło do Szczawnicy 1726 drużyn (partyj) złożonych z 3051 osób. Między temi było 1481 mężczyzn, 1235 kobiet i 335 dzieci (do 14 roku).

Co do pochodzenia było:

z Galicyi osób	1749
w tej liczbie 401 z Krakowa, 218 ze Lwowa	
z Bukowiny	15
z Węgier	265
z Wiednia, Czech, Morawy i innych prowincyj austriackich	60
Razem z krajów pod panowaniem austr.	2089
z Królestwa Polskiego (z Warszawy 409).	737
z Wołynia, Podola i Ukrainy	103
z Litwy.	46
z Besarabii i Rosyi	26
Razem z krajów pod panowaniem rosyjsk.	912
z Poznańskiego i Prus zachodnich	23
z Księstw Naddunajskich	4
z Niemiec	18
z Włoch	1
z Afryki	3
z Ameryki	1
Razem z innych krajów	50
W tej liczbie było osób leczących się	1236
Towarzyszących chorym	540
Przybyło dla zarobku osób	307
Prócz tego służby męskiej i żeńskiej	213
Dla wypoczynku było osób	133
Dla zwiedzenia miejscowości i w przejeździe	622
Razem jak wyżej	3051

Pożywienia dla gości dostarczały trzy restauracye pierwszorzędne połączone z cukierniami: p. F. Oleksego w górnym zakładzie, oraz p. Jałoszyńskiego i pp. BERNACKICH na Miedziusiu, dwie drugorzędne i trzy dla Izraelitów. Restauracye, zwłaszcza pierwszorzędne, ze wszelkich miar odpowiadały słusznym wymaganiom i wskazaniom lekczniczym. W Hotelu polskim znajdowała się mleczar-

nia wraz z kawiarnią, utrzymywane przez p. Wohna, w której prócz tego zimnych przekąsek jak wędlin, ciast i t. d. można było dostać. Pieczywa zwykłego dostarczały dwie piekarnie, wytwornego cukiernie. Rzeźnicy znajdują się w miejscu (bydło na rzeź przeznaczone oglądanem bywa przez lekarza zakładowego); jest też i kilka sklepów z rzeczami służącemi do pożywienia: kawą, cukrem, korzeniami i t. d.

Mieszkań dla gości zdrojowych, pomimo tak liczego zjazdu jaki był w r. z. wcale nie brakowało, pokoi w cenie od 80 centów do 2 zł. na dobę jest przeszło 900, a mianowicie: w zakładzie górnym należących do Akademii Umiejętności w Krakowie 200 w 15 domach, na Miedziusiu 80 w dziesięciu domach, prócz tego domy prywatnych właścicieli a wreszcie włościańskie, w których jest do 300 stancij (w powyższej liczbie nie policzonych) zamieszkałych po większej części przez uboższą klasę, zwłaszcza przez starozakonnych. Mieszkania zakładowe starano się ile możności zaopatrzyć w potrzebne sprzęty nie tylko konieczne, ale do wygody służące, oraz urządzono stosownie kilka mieszkań większych dla osób znakomitszych. Mieszkania w zakładzie na Miedziusiu, po przejściu pod zarząd Wgo Dra Kołaczkowskiego, z gruntu wyrestaurowano, wytynkowano, oraz w nowe sprzęty zaopatrzone.

Dla wygody gości są *sklepy* bławatne, galanteryjne, jubilerskie, rzemieślnicy jak: krawcy, szewcy, modniarki, fryzyerzy, cyrulicy.

Kościół parafialny stary jest we wsi, nowy murowany będący na ukończeniu znajduje się między wsią, zakładem górnym i Miedziusiem, prócz tego są dwie kaplice w obu zakładach, w których w porze zdrojowej codziennie odprawiają się Msze święte.

Co do *rozrywek i przyjemności* dla gości zdrojowych, nadmieniamy, że podobnie jak w latach poprzednich przez trzy miesiące letnie dwa razy dziennie grzyła orkiestra pod kierunkiem kapelmistrza Haussmanna, dyrektora orkiestry Weteranów we Lwowie, złożona z 19 osób, tego roku po raz drugi bawiąca w Szczawnicy. Prócz tego odbywały się przedstawienia teatralne i humorystyczne, koncerty, odczyty, wieczory deklamacyjne i muzykalne, przedstawienia magiczne i cyrkowe, oraz zebrania tygodniowe z tańcami, zwykle o godz. 12 się kończące, częścią w zakładzie górnym, częścią na Miedziusiu. Wreszcie odbyły się dwa bale w sali dworca gościnnego, zabawa ludowa dla górali i loterya fantowa, z której dochód w połowie wpłynął do funduszu budowy nowego kościoła, a w drugiej połowie na utrzymanie szpitalika, w którym ubodzy chorzy przybywający na kurację do Szczawnicy znajdują bezpłatne umieszczenie, oraz na utrzymanie Sióstr Służebniczek, które w liczbie trzech corocznie przepędzają porę zdrojową w Szczawnicy i opiekują się osobami ciężko choremi po domach; w zimie zaś utrzymują ochronkę dla małych dzieci włościan miejscowych.

W dworcu gościnnym znajdowała się czytelnia utrzymująca przeszło 30 czasopism, druga zaś mniejsza pod kierunkiem klubu szczawnickiego, zajmującego się zabawą gości, w sali na Miedziusiu. P. Gawrońska utrzymywała wypożyczalnię książek corocznie w najnowsze utwory powieściowe, historyczne i t. p. zaopatrywaną. W dworcu gościnnym znajduje się stała pracownia fotograficzna p. Awita Szuberta, jednego z najcelniejszych fotografów krakowskich.

Co się tyczy *spacerów i wycieczek* w piękne okolice Szczawnicy, na tych wcale nie zbywa. Pobliskie Pieniny, między którymi płynie wartkim pędem Duna-

jeć, w dnie pogodne zwabiają licznych gości udających się do Leśnickiego Potoku, do węgierskiej wsi Leśnicy, na polankę, do Czerwonego klasztoru, do Krościenka; do wycieczek wymagających większych sił, należą spacery na Siodółko, na Sokolicę, na trzy Korony, i t. d. W drugą stronę Szczawnicy robione bywają wycieczki do Sewerynowki, do ruskiej wsi Szlachtowy, do Jaworek, na Kiezerę czyli Wysoką, na Skalkę szczawnicką. Dalsze wycieczki do groty Aksamitki, do Lubowni na Węgrzech, do Zakopanego i w Tatry, do Szmeksu i t. d.

W drugiej połowie Lipca r. z. część Lekarzy i Przyrodników polskich zebranych na Zjeździe w Krakowie, postanowiła zwiedzić niektóre zakłady zdrojowe galicyjskie a między temi i Szczawnicę. Jakoż grono złożone z czterdziestu kilku osób, między którymi były osoby znane na polu nauki, oraz damy, pod przewodnictwem Szanownego Kolegi Dra J. Surzyckiego, zwiedziwszy poprzednio Rabkę, Krynicę, Żegiestów oraz Lubownię i Drużbaki na Węgrzech, d. 24 Lipca wieczorem przybyło z Czerwonego klasztoru Dunajcem na łodziach do Szczawnicy. Miłych gości przyjął zakład całem sercem jak mógł najlepiej, lecz z powodu, że ci przybyli podczas największego zjazdu gości zdrojowych, kiedy wszystkie lepsze mieszkania były pozajmowane, nie można było gości rozmieścić tak wygodnie, jakbyśmy byli pragnęli. Po przenocowaniu następnego dnia goście od rana oprowadzani i objaśniani przez lekarzy zdrojowych, zwiedzili cały zakład szczegółowo; niestety deszcz przez cały dzień padający nie dozwolił zrobić wycieczek w pobliskie piękne okolice, oraz samą Szczawnicę przedstawił mniej korzystnie. Wieczorem bal urządzony przez zakład zgromadził tak nowo przybyłych jak i

gości zdrojowych; ochocza zabawa przeciągła się po za północ, a następnego dnia zrana Szanowni goście żegnani przez mieszkańców Szczawnicy i orkiestrę miejscową odjechali do Zakopanego, które miało być ostatniem miejscem leczniczem, przeznaczonem do zwiedzenia.

Chorób nagminnych i panujących w roku ubiegłym w Szczawnicy nie było żadnych, prócz lekkich nieżytów żołądka i jelit w porze letniej podczas upałów i nastania owoców corocznie i wszędzie się pojawiających, oraz w ciągu 2—3 dni szczęśliwie się kończących.

Zmian i ulepszeń, dokonanych w ciągu roku ubiegłego w celu podniesienia zakładu szczawnickiego, podamy ważniejsze, pomijając roboty corocznie powtarzane, mające na celu utrzymanie w porządku domów mieszkalnych dla gości zdrojowych i urządzenia tychże, do których należą: mycie podłóg, omywanie, oraz bielienie lub wycieranie chlebem ścian, oczyszczanie i naprawa mebli, sprzętów i materaców, odwietrzanie (desinfekcyja) mieszkań, materaców i pościeli, oraz wszelkie zmiany i ulepszenia dawniej dokonane.

Domów nowych zakład nie budował, gdyż istniejące dotychczas potrzeby zadość czyniły, lecz powstało kilka nowych domów prywatnych właścicieli, po kilkanaście pokoi mieszczących, jak: dom p. Szalayowej, p. Grodzickiego, p. Wiczorkowskiego, p. Krumholza na Miedziusiu; oraz wykończono piękną murowaną willę p. Biernackich, już w r. z. w części gotową, mającą główne wejście z drogi dla pieszych, z górnego zakładu na Miedzius prowadzącej. W willi tej położonej w ogrodzie, mieszczącej prócz restauracyi i cukierni do 20 po-

koi mieszkalnych wygodnie urządzonych, łazienkę dla gości miejscowych, oraz stajnię i wozownię do wynajęcia, zaprowadzono zwyczaj dotychczas w Szczawnicy nie używany, że za stałą, bardzo umiarkowaną dzienną zapłatę, można mieć prócz mieszkania i usługi cale utrzymanie na wzór pensyonatów zagranicznych. Nie budując nowych domów, starano się dawne utrzymać w dobrym stanie, a mieszkania w domach zakładowych tak w zakładzie górnym, jak i na Miedziusiu doprowadzić do lepszego stanu; w tym celu sprawiono znaczną ilość nowych mebli i te po mieszkaniach rozmieszczono, zastępując dawne nowemi; w wielu mieszkaniach podłogi zapokostowano, aby w ten sposób zapobiedz potrzebie mycia tychże oraz zamiętania, podnoszącego pył w powietrzu. W mieszkaniach ustawiono nowe spluwaczki higieniczne porcelanowe, w których codziennie woda się odmicnia.

W głównej sali dworca gościnnego daną nową posadzkę dębową, czem zadość uczyniono potrzebie od dawna czuć się dającej.

W dawnym gmachu restauracyjnym przybudowano nowe skrzydło, mieszczące cztery nowe pokoje dla restauratora, urządzone małą salkę jadalną ogrzewaną, pokoje dla gry i dla służby; komin kuchni w celu podwyższenia nadmurowano, oraz cały gościniec płaskimi kamieniami wybrukowano.

Dla zapobieżenia brakowi wody słodkiej do picia i gotowania, który w latach suchych dał się uczuć, wykopano znów nową studnię 5 metrów głęboką, z której woda ciągnie się za pomocą korby, i tę domkiem drewnianym nakryto.

Do źródłu Jana sprawiono (kosztem 300 zł.) i wstawiono pompę Tobera.

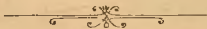
Dawną oranżeryę, chylącą się ku upadkowi, całkiem przebudowano.

W parku głównym zasadzono kilkadziesiąt drzew dużych oraz kilkadziesiąt pni róż wysokościennych, w tymże z ofiary prywatnej stanęła piękna statua kamienna N. Maryi Panny. W Parku na Miedziusiu prócz zasadzenia mnóstwa krzewów i kwiatów, urządzono piękne klomby dębowe, jakie w zakładzie górnym już w roku poprzednim zostały zaprowadzone.

Sprawiono do parku w zakładzie górnym 20 nowych ozdobnych ławek, oraz 150 stołków, tak że obecnie liczba ławek przekracza 200, a stołków dochodzi do 600.

Wreszcie obok źrójów Józefiny i Stefana dano nową podłogę i kanały odpływowe uregulowano.

Oto co zrobiono w roku ubiegłym; obecnie znów mają być zaprowadzonemi nowe ulepszenia. Czyniąc zadość memu zadaniu, corocznie podaję Szanownemu Zarządowi Akademii Umiejętności wykaz zmian i ulepszeń, które uważam za potrzebne dla podniesienia zakładu. Wskazaniom tym Zarząd, o ile na to fundusze pozwalają, corocznie choć w części stara się zadość uczynić, mam nadzieję, że z czasem wszystkie ulepszenia, wskazane przeze mnie oraz prawdziwych przyjaciół Szczawnicy, zaprowadzonemi zostaną, a w ten sposób Szczawnica dorówna dobrze urządzonym zakładom zagranicznym.

CENNIK.

	Zła.	ct.
Oplata zdrojowa (Curtaxe) od osoby wyżej lat 14	3	—
Dodatek na muzykę od osoby wyżej lat 14	3	—
Oplata od dziecka lat 10—14 liczącego	1	—
od dzieci niżej lat 10 nie się nie płaci.		
Oplata w czytelni gazet za cały czas pobytu od osoby	1	50
Skrzynia wody szczawnickiej o 50 flaszek. $\frac{5}{8}$ litr.	10	50
Skrzynia wody szczawnickiej o 25 flaszek. $\frac{5}{8}$ litr.	5	50
Flaszka większa $\frac{1}{2}$ litrowa kefiru lub kumysu	—	40
Flaszka mała $\frac{1}{4}$ litrowa kefiru lub kumysu	—	20
Kubek 140 grm. (4 uncye) żentycy oczyszczonej	—	4
Sążeń drzewa bukowego na opał	8	—
Sążeń drzewa miękkiego na opał	6	—

W zakładzie inhalacyjnym.

Bilet do inhalacyi solankowej przed południem	—	70
Bilet do inhalacyi solankowej po południu	—	50
Bilet do inhalacyi jedlinowej przed południem	—	60
Bilet do inhalacyi jedlinowej po południu	—	40
Bilet do inhalacyi o cenie niższej (dla biednych)	—	30
Wdychanie powietrza zgęszczonego lub rozrzedzonego	—	40
Bilet do inhalacyi przyrządem Siegla	—	10
Oznaczenie pojemności płuc	—	20
Oznaczenie ciężaru ciała (ważenie)	—	10

W łazienkach na Miedziusiu.

Kąpiel ciepła z wody źródła Szymona z borowiną	1	60
Kąpiel ciepła w wannie metalowej I klasy	—	80
Kąpiel ciepła w wannie metalowej II klasy	—	60
Kąpiel ciepła w wannie drewnianej III klasy	—	50
Kąpiel natryskowa letnia lub zimna	—	30
Kąpiel nasiadowa ciepła lub letnia	—	30
za dodanie prześcieradła	—	10
za dodanie ręcznika	—	6
za ogrzanie prześcieradła	—	10

W zakładzie wodoleczniczym.

Bilet na kompletne procedery wodolecznicze odbywa-		
ne kilka razy dziennie po 75 centów, tygodniowo	5	25
dwa razy w dniu po 65 centów, tygodniowo	4	55
raz dziennie po 50 centów, tygodniowo	3	50
Natrysk letni lub zimny	—	30
za dodanie prześcieradła	—	10
za dodanie ręcznika	—	6

A. 9608